

antropologizujícího dějepiscectví, přičemž Slivka se neodkazuje pouze k u nás tak populární škole Annales, ale navazuje i na díla amerických nebo německých historiků.

Archeologická data jsou pro autora zejména zpočátku spíše záminkou k načrtnutí antropologických studií na téma transformující se společnosti. Zatímco otázky náboženského synkretizmu, problém dítěte ve středověké společnosti či poutnictví patří k těm tradičnějším, titulkem zaujmou Slivkovy úvahy nad symbolikou věže; ty se však nakonec ukážou být primárně souhrnem našeho vědění o nejstarších opevněných sídlech na Slovensku, přičemž autor upozorňuje i na symbolický rozměr podobného typu staveb. Podobně si pro množství nápadů zaslouží pozornost i text věnovaný symbolice výzbroje a výstroje středověkého bojovníka.

Pro českého čtenáře, obvykle neznalého maďarštiny, mohou být zbývající Slivkovy studie také průvodcem po uherské církvi, jako je tomu např. v příspěvcích o tamním mnišství (poustevnictví, „městské“ řehole, mniši na cestách). Přehledné a shrnující studie s četnou literaturou a mapkami poskytují cenné základní informace a představují vhodný odrazový můstek pro případné komparace s prostředím českým. Neméně důležitá je i přehledová studie o nejstarší vrstvě patrocinií na Slovensku, byť ne každé patrocinium provází mapka, která by poskytované informace vizualizovala. Částečně analytický charakter vykazuje v rámci tohoto souboru jediná studie, věnovaná počátkům spišské kapituly. Informuje nás také o novějších představách maďarské a slovenské historiografie o podobě církevní správy – zde bych upozornil zejména na domněnku, že se hranice církevních a světských správních obvodů překrývaly a že představitelé arcijáhenství a proboštví-kolegiálních kapitul měli být plně podřízeni potřebám hradu. Na oba názory totiž narážíme i v historiografii české.

Soubor Slivkových studií je jistě souborem inspirativních sond do celé řady otázek středověkých dějin, zejména z oblasti dějin církve a kultury v širším slova smyslu. Nicméně bych nerad zakrýval skutečnost, že mnohé příspěvky vzbuzují rozpaky, pokud jde o plynulost výkladu a vůbec o metodu a metodologii. Je jistě cenné, že se autor neomezuje pouze na doklady z území dnešního Slovenska, případně z Uher, které důvěrně zná, nýbrž sahá i po různých paralelách a analogiích z geograficky vzdálenějších oblastí. Nicméně je také na místě připomenout, že mediévistické bádání v poslední době varuje před neopatrným paralelizováním mezi archaickými, antropology zkoumanými společenstvími a společnostmi středověkou.

Stejně tak je nutné kriticky přistupovat k analogiím a koncepcím převzatým z francouzské nebo britské mediévistiky, neboť ty jsou vystavěny na materiálu neskonale bohatším, než je ten náš, středoevropský. Je dobré znát názory badatelů mimo úzké státní nebo regionální hranice a inspirovat se jimi po metodické stránce. Problém nastává, stavíme-li na dílčích, byť třeba zajímavých zjištěních; obvykle totiž neznáme ani prameny, na nichž jsou tyto představy vystavěny, ani badatelskou tradici, která se váže k jejich výkladu. Za této situace mají uvedené paralely jen velmi omezenou vypovídací hodnotu, jsou vlastně jenom problematickou ilustrací, legitimizujícím nástrojem. Dalším problémem je, že doklady čerpané z druhé ruky nejsou v tomto případě ani chronologicky, ani místně konzistentní a nepřímě staví na premise jakési jednotné archaické středověké společnosti. Jsou pak takové doklady vůbec funkční a mohou sloužit jako součást důkazního řetězce? Sotva. Slabiny této metody, respektive nedostatky metody a limity snah odkazovat k příliš širokému spektru jevů se ostatně ukazují na mnoha místech, kdy začneme ověřovat dílčí tvrzení: autor např. vykládá pojem *ecclesia militans* jako strážce kostela, ale překlad by měl znít církev bojující; nálezy zbraní z velkomoravské doby se objevují stejně tak na venkovských pohřebištích jako v lokalitách centrálních, a někdy v překvapivé hustotě; představa *rex-sacerdos* nemá s teorií dvou mečů nic společného, rozhodně ji nepodporuje, naopak je s ní v přímém protikladu, atd. Konečně je mnohdy obtížné sledovat běh Slivkových myšlenek a jeho argumentaci – čtenář musí přistoupit na jeho hru volných asociací a nechat se textem unášet, autor mu to však ani tehdy příliš neusnadňuje.

I přes vytčené nedostatky lze celek chápat jako cenný soubor dílčích informací a nápadů, případně přehledových textů, které mohou být prolegomenou vlastního bádání.

DAVID KALHOUS

Jiří HANUŠ a kol., *Christianizace českých zemí ve středoevropské perspektivě*, Maticе moravská, Brno 2011 (= *Země a kultura ve střední Evropě* 19)

392 s., ISBN 978-80-86488-77-6

Přestože christianizaci rozumí mediévista především proces prvotního přijímání křesťanské víry, monografie pracuje s širším významem tohoto termínu. Označuje zde i další prohlou-

bování a upevňování víry, k němuž může docházet i na místech institucionálně a formálně již křesťanských. Časové rozpětí svazku tak pokrývá období od vstupu křesťanství na území střední Evropy až po konec 20. století. Přes nezbytný apel na středoevropský kontext se většina studií věnuje právě českému či přesněji česko-moravskému prostoru; kapitoly jsou uspořádány chronologicky, mediivistickými tématy se zabývá polovina z celkových 14 textů.

Přehledová studie Josefa Ungera podrobně a spíše kriticky rekapituluje archeologické doklady rané i pokročilé christianizace Moravy (v užším geografickém smyslu) s přesahem až do novověku (pro otázku pohřebního ritu). V jistém smyslu by se dala označit za stručnou základní příručku pro danou problematiku, neboť obsahuje řadu schémat, autorských fotografií a především odkazy na aktuální literaturu k jednotlivým nálezům. Navazující studie Miloslava Pojsla pojednává otázku příchodu křesťanství na Velkou Moravu. Zaměřuje se především na etapu christianizace spojenou s misí Konstantina a Metoděje (včetně zevrubného životopisu obou bratří), zatímco otázku předchozího a následujícího vývoje pojednává spíše ve zkratce. Moravskou a zejména cyrilometodějskou tematikou se poté zabývá i třetí kapitola Libora Jana, psaná s polemickým zahrocením proti posledním statím Dušana Třeštíka k tématu. Oba cyrilometodějské texty se přidržují teze o plánovitosti a legitimitě misijních kroků (proti těm z badatelů, kteří prezentují celou misii spíše jako sled nahodilých aktů, často překračujících církevní právo). Jan klade důraz na význam ostatků sv. Klimenta, jejichž přenesení do Říma mohlo od počátku představovat zásadní část celého evropského podniku obou bratří.

Studie Martina Wihody představuje (jak je prozrazeno hned v úvodní poznámce) derivát autorovy práce *Morava v době knížecí*. Na kazuistice komplikovaného převzetí benediktinského kláštera Hradisko u Olomouce premonstráty a následném detailním vyličení života Jindřicha Zdíka demonstruje autor zásadní rozpory mezi ideály církevní reformy 12. století a praxí církve v zemi, ležící stále spíše na periférii latinského křesťanského okruhu. Text Mileny Bartlové se zaměřuje na využití obrazového média – románských tympanonů – coby pramene k dějinám christianizace Čech a Moravy. Metodický přístup odpovídá autorčině rozsáhlé monografii *Skutečná přítomnost*, která vznikla ve stejné době. Artefakty jsou nazírány jako komunikační prostředek, v tomto případě navíc unikátně dochovaný přímo na místě a v rámcovém kontextu, kde byly původně vnímány a sloužily jako důležitý nástroj christianizace venkova.

Pouze studie Pavla Bočka o velkoknížeti Olgerdovi výrazněji překračuje užší rámec českých, potažmo moravských dějin. Autor sleduje politiku litevského vládce v souvislosti s jeho rozsáhlými zahraničními kontakty (zejména k oběma císařským trůnům) a aspiracemi. Snaží se postihnout co možná nejkomplexněji složité prostředí střetu domácího litevského pohanství s oběma velkými křesťanskými proudy. Poslední stat týkající se středověku, jejímž autorem je Jan Klípa, sleduje dílčí aspekty misie Jana Kapistrána. Dobové výtvarné umění plnilo v souvislosti s protiutrakvistickými aktivitami silně agitační roli a může dnes sloužit pro badatele jako významný orientační bod v době zvolna počínající konfesionalizace.

Monografie věnovaná christianizaci je bezesporu solidním počinem, který ovšem jen v některých ohledech naplnil aspirace zmiňované v úvodu. Především středoevropský přesah je u mnoha studií spíše tušený. V dílčím pohledu jde ale o užitečné a originální studie, často důležité příspěvky k probíhajícími diskusím. Celkově dobrý dojem narušují jen nepřilíhající pečlivé redakční úpravy, zejména pokud jde o sjednocení pravopisu některých jmen.

JAKUB IZDNÝ

Die Stadtpfarrkirchen Sachsens im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit, ed. Ulrike SIEWERT, Thelem, Dresden 2013 (= Bausteine aus dem Institut für Sächsische Geschichte und Volkskunde 27)

289 s., ISBN 978-3-942411-81-3

Publikace prezentuje příspěvky přednesené na stejnojmenném workshopu, který proběhl roku 2011 v Drážďanech. Vydavatelka Ulrike Siewert uspořádala badatelské setkání v souvislosti s přípravou saského listináře, jehož jeden díl, který zpracovává, je věnován diplomacii drážďanských farních kostelů. Ve výsledku se jedná o smysluplný soubor tematicky sestavených studií, které tvoří celek, pro nějž označení sborník rozhodně nemá degradující příděch. Bibliografický vstup obstarala pořadatelka pracovního setkání a editorka publikace, která rovněž vymezila teritoriální (dnešní stát Sasko), časový (středověk a raný novověk) a tematický (fara ve městě) horizont publikace. Nakonec shrnula hlavní teze, které z workshopu vyplynuly. Jednání se koncentrovala na čtyři základní problémové okruhy, v nichž